

Un cinturó format per Indígenes, zapatistes i civils envoltava les converses de pau entre el govern i els zapatistes a San Andrés Carralza. El desprestigi de la classe governant ha saltat fronteres.

Mèxic, dos anys de sacsejades

ROSA DÍAZ

Conferència de premsa de la delegació zapatista. Després de les converses de pau a San Andrés Carrainza els zapatistes exposen els seus arguments.

Ara fa dos anys de la insurrecció zapatista al sud-est mexicà. Si bé els pobles indígenes d'on va sorgir la revolta continuen tenint els mateixos problemes de pobresa i abandonament, els zapatistes han aconseguit tocar el punt feble d'un sistema que ja trontollava. Chiapas ha esclatat.

El centre de la ciutat de Mèxic està col·lapsat per la manifestació dels treballadors de Ruta 100, l'empresa de transport estatal. A les cantines es comenta la relació dels germans Salinas de Gortari amb el narcotràfic i els últims magnicidis. Sortint de la ciutat cap a Oaxaca la carretera està tallada pels camperols, i davant del palau de govern de l'estat de Guerrero es manifesten els companys dels disset camperols assassinats a Aguas Blancas. Tot Mèxic està convulsat de dos anys ençà.

A Chiapas, símbol del Mèxic farcit de conflictes, la guerrilla zapatista celebra el segon aniversari de l'aixecament amb balls i actes culturals. Després de dos anys, les raons de la revolta encara subsisteixen, però això no vol dir que tot continuï igual. Els cops d'efecte i la oratoria del sots-comandant Marcos han aconseguit que la comunitat internacional i tot Mèxic pari atenció als problemes del indígenes del sud-est mexicà. Això ha donat força a les organitzacions camperoles i ha estat el tret de sortida d'una cursa per la terra i el poder. Recorrent les carreteres de Chiapas és fàcil trobar-se amb pancartes que anuncien que aquestes terres han estat envaïdes per camperols i, en més de la meitat dels municipis de Chiapas, la població ha pres el poder municipal per la força i ha rebutjat els alcaldes sortits d'unes eleccions que consideren fraudulent. Aquesta desobediència civil ha provocat la resposta dels terratinets i de les forces de seguretat i s'ha iniciat una escalada de violència.

La vida quotidiana ha canviat. A La Sultana, una comunitat de la selva Lacandona, els nens deixen de jugar a la pilota cada vegada que senten un vehicle acostar-se per la carretera. Les dones miren per entremig dels troncs de les seves cabanes i sembla que tot el poble aguantí la respiració. Estan alerta, tenen por. Viuen en unes de les canyades d'Ocosingo, d'on va sorgir l'1 de gener de 1994 el rebel Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional. Des d'aleshores les incursions de grups paramilitars, les anomenades "guàrdies blanques", s'han multiplicat.

Viuen lluny de tot. Els nens no van a escola i les autoritats municipals i el metge més proper estan a sis hores en camió. Però l'exèrcit el tenen ben aprop, a cinc-cents metres hi ha un

ROSA DIAZ

'La Sultana', poblat zapatista a la selva Lacandona. Des de fa dos anys, la vida quotidiana ja no és el que era. La por pels constants enfrontaments armats ha envaït la majoria dels poblats mexicans.

campament militar i al costat del poble han construït dos heliports. "La militarització de Chiapas va començar fa quatre anys" —comenta Gerardo González, reponsable de Conpaz la coordinadora de les ONG de la zona—, "però des de la insurrecció s'ha incrementat ostensiblement". El govern ho reconeix però argumenta que és per combatre el narcotràfic.

L'exèrcit inspira molta por als camperols d'aquesta zona. En els controls militars, les dones s'amagen al fons del camió de passatgers perquè no es fixin en elles. El cap de La Sultana explica les raons: "El 9 de febrer va entrar l'exèrcit, i tot el poble vam haver de fugir a les muntanyes. Vam passar gana, dues dones van abortar i dos nens van morir. Quan tornarem, l'exèrcit havia matat el bestiar, havia enverinat el blat, s'havia endut les eines del camp i havia fet malbé les plantacions de blat".

Per l'economia de subsistència d'aquests camperols indígenes, un cop així significa més gana i més malalties. Estan pagant el preu de simpatitzar amb la guerrilla, de viure en "zona zapatista". A les cases falten els fills grans perquè

ROSA DIAZ

han pres les armes i les seves famílies els hi envien aliments quan poden. L'exèrcit intenta impedir-ho provocant por i gana. Es tracta de minar la base civil de la guerrilla.

Les dones no s'allunyen mai de casa i els ho-

mes no gosen treballar les terres més llunyanes per no deixar la dona i els fills sols. Treballant només una part de les terres no n'hi ha prou per alimentar les seves famílies; però la por pot més que la gana, i no és una falsa por. Segons l'informe d'Amnistia Internacional, l'any 1995 a Mèxic hi va haver un increment de les violacions dels drets humans per causes polítiques. Es van registrar 40 execucions i 25 casos de tortures practicades per les forces armades.

Anita Sánchez, una dona d'ètnia tzetzel que viu en una cabana d'una sola habitació amb els seus sis fills, explica en el seu insegur castellà: "Van arribar (l'exèrcit) preguntant on era el meu marit. Vaig dir que estava treballant. Em van amenaçar de matar si l'ocultava. Van dir que tornarien i s'endurien les meves dues filles".

"Pinche govern" diu en Julio, un camperol, mirant com un helicòpter sobrevola molt baix la plaça del poble. "Ens volen acovardir, però

nosaltres som un municipi *chingón*". Se sent més segur. Sap que hi ha un munt d'organitzacions humanitàries que denuncien els abusos i espera que les coses canviïn aviat.

Però després de dos anys de tensió no tothom continua tan ferm en els seus principis. Moltes comunitats estan dividides entre els que volen continuar la resistència i els qui s'acosten al govern perquè prefereixen la tranquil·litat encara que sigui amb misèria. L'alcoholisme ha augmentat proporcionalment a l'increment de la tensió.

La desobediència civil i el desgast que aquesta comporta és present a tot Chiapas. Durant l'any passat els camperols d'aquest estat van envair més de 600 predis fora de l'anomenada zona de conflicte. Els enfrontaments per la tinença de la terra són diaris i sovint acaben en *balacera* i se salden amb morts. L'esquema es repeteix.

L'organització camperola decideix envair uns terrenys que considera terres comunals tancades il·legalment anys abans, però que oficialment són propietat d'un terratinent. La policia respon desallotjant, i l'endemà, el titular és "un mort i sis ferits en un desallotjament a San Cristóbal". Si són disputes entre camperols o els terratinets es prenen la justícia per si mateixos, el titular pot ser: "Antonio Gómez Torres, de la comunitat Chijil, és trobat mort al riu Jataté".

Els productors consideren que el govern no garanteix la seva integritat física i les seves propietats. Denuncien que mentre augmenta el nombre de ramaders segrestats i de terres envaïdes, el govern només es preocupa de solucionar el problema dels indígenes i del conflicte armat. Ningú no gosa a invertir en una zona tan inestable. El productor de Chiapas Hipólito Pedrero diu: "L'ambició dels camperols no té fi. Han aprofitat l'aixecament armat per envair terres i cremar-ne la maquinària, les eines i els conreus (...) Estem disposats a utilitzar la força per evitar la fallida de tot l'estat de Chiapas". "Sempre que se'ls ha donat la terra als indíge-

Taula de converses de San Andrés Carrainza sobre els drets dels pobles indígenes. El problema de la terra és l'obstacle principal per reprendre les converses de pau. A Chiapas no van arribar les reformes de la revolució de 1910, i les pràctiques caciquils i el latifundisme han continuat fins avui. Ara, la reforma de l'article 27 de la Constitució que reconeixia la propietat social de la terra és el punt en què no cedeix ni govern ni guerrilla.

nes després es queden terrenys sense cultivar. Només saben fer créixer *chamacos* (nens)" diu una dona de San Cristóbal de les Cases.

A Chiapas no van arribar les reformes de la revolució de 1910, i les pràctiques caciquils i el latifundisme han continuat fins avui. "Aquí, el president del Banc Rural té molt a veure amb el cacic del poble, que diu a qui s'han d'atorgar els recursos i els canalitza cap a la seva finca", explica Elisabeth Polito de Alianza Cívica.

De fet, el problema de la terra és l'obstacle principal en les converses de pau que es reprenen el dia 10 d'aquest mes. La reforma de l'article 27 de la Constitució que reconeixia la propietat social de la terra és el punt en què no cedeix ni govern ni guerrilla. El rebrot de la lluita camperola ja mostra símptomes de cansament. Algunes organitzacions de pagesos dels Alts de Chiapas han acceptat desallotjar terres a canvi dels diners de la liquidació agrària i del fons de Procampo i amb aquesta decisió han trencat amb les organitzacions que volen negociar una solució global amb el govern.

Les ones del sisme surten de Chiapas.

El rebrot del conflicte indígena i camperol s'ha estès fora de Chiapas. L'estat de Guerrero, tot i no tenir el carisma internacional que ha adquirit Chiapas, el supera en la quotidianitat de la violència. Segons el PRD (Partit Revolucionari Democràtic), en els dos anys i mig en què exerceix en el poder el governador actual, han mort assassinats 71 militants d'aquest partit.

El problema del latifundisme i del caciquisme es repeteix en molts indrets de l'anomenat Tercer Món. L'encert de l'EZLN ha estat convertir Chiapas en símbol de la lluita dels marginats i lligar els problemes locals d'aquest estat amb els problemes de tot Mèxic. Després de la guerra freda, una nova guerrilla no és tan fàcilment etiquetable com a "comunista" i cal identificar-la amb problemes reals. Molts mexicans veuen el problema de Chiapas com una conseqüència més de la manca de democràcia. Autoritarisme i corrupció és l'enemic comú, i més ara que la crisi econòmica afecta a tots, inclosa la intocable classe mitjana.

Han sorgit infinitat d'organitzacions civils que denuncien la indignació general. Com el Banzon, una agrupació de deutors de la banca que no poden pagar els alts interessos i demostren la seva indignació decapitant al Zócalo de la capital un ninot que representa l'ex-president, Carlos Salinas de Gortari. Els dirigents s'han deixat oberta la trampeta de les clavegueres del poder i ha sortit a la llum els lligams dels governants amb el narcotràfic, i les disputes internes saldades amb assassinats, com el cas de Luis Donaldo Colosio i el de Francisco Riuz Massieu. El desprestigi de la classe governant ha saltat fronteres i la societat està impacient per profanar els temples de poder, fins ara sagrats. **Rosa Díaz**